

РОЗВИТОК ВІЙСЬКОВОЇ ТА СУДОВОЇ МЕДИЦИНИ

Поняття судової медицини

☉ Уже сама назва науки - судова медицина - свідчить про те, що вона має відношення до двох галузей знань - медицини та правознавства. За своїм змістом - це медична наука, яка пов'язана майже з усіма лікарськими фахами, а розвиток її відбувається з прогресом медичної думки та зростанням професійних знань. Суттєвою особливістю судової медицини як спеціальності є те, що вона досліджує не один якийсь вид розладів чи патологію однієї системи людського організму, а об'єктом вивчення є вся людина в її фізіологічному та патологічному стані.

Поняття судової медицини

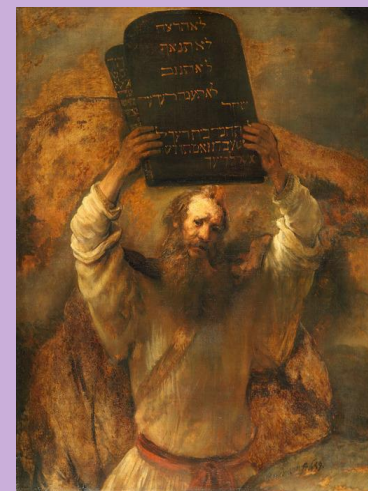
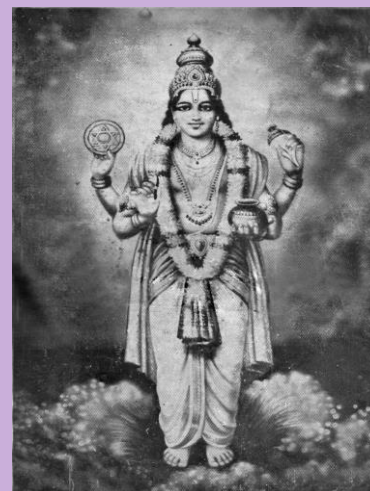
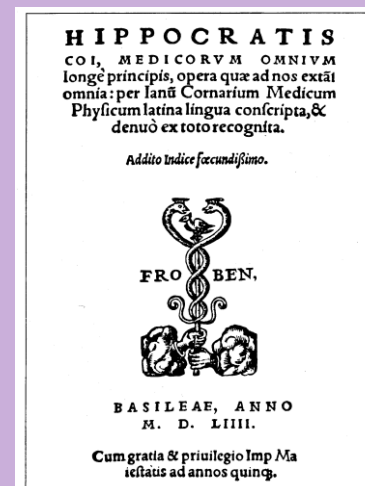
☉ Але обсяг судової медицини визначається потребами правосуддя: до судової медицини входять лише вибрані розділи лікарських спеціальностей та біології, зміст яких найбільш придатний для вирішення питань судових; цим саме пояснюється наявність у судовій медицині розділів, котрих нема в жодній іншій лікарській професії.

☉ Судова медицина, у нинішньому розумінні, - це важлива галузь медицини з власними методами дослідження, яка слугує розв'язанню складних медико-біологічних питань, що постають перед органами правопорядку, а також вирішує окремі проблеми охорони здоров'я та сучасної екології.

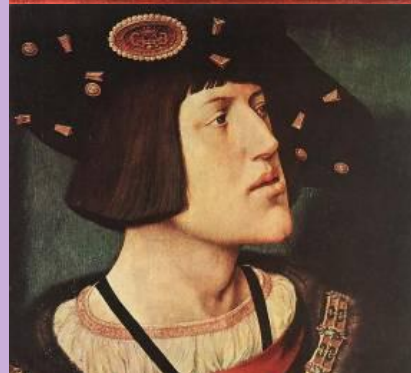
Етапи розвитку судової медицини

☉ Судова медицина як самостійна медична дисципліна сформувалася після тривалого періоду практичного застосування лікарських знань у розслідуванні кримінальних справ у разі вчинення злочинів проти гідності, честі, здоров'я, життя людини. Витоки судової медицини - у сивій давнині. У манускриптах індусів (Айюрведа, 600 р. до н. е.), працях Гіппократа (460-370 рр. до н. е.), книгах Мойсея, в Талмуді (I ст. до н. е.) розглядаються питання судово-медичного характеру, із вчиненням злочинів проти особи, в першу чергу з оцінкою тілесних ушкоджень, строками зачаття, походження дитини від конкретного чоловіка.

Етапи розвитку судової медицини

☉ В історії Греції, Єгипту, Китаю, Месопотамії, Риму, інших країн Стародавнього світу були випадки застосування лікарських знань для потреб розгляду судових справ. Та все-таки у часи, коли зізнання підозрюваного було царицею доказів, а здобувалося воно, за традицією та обрядами, нерідко шляхом катувань, потреби в судово медичних знаннях не було. Власне, необхідність у використанні їх у процесі судочинства з'явилася при розвої перших паростків демократії. І з того часу судовій медицині притаманний постійний процес розвитку, спільно з правом охороняти закон та здоров'я людини.

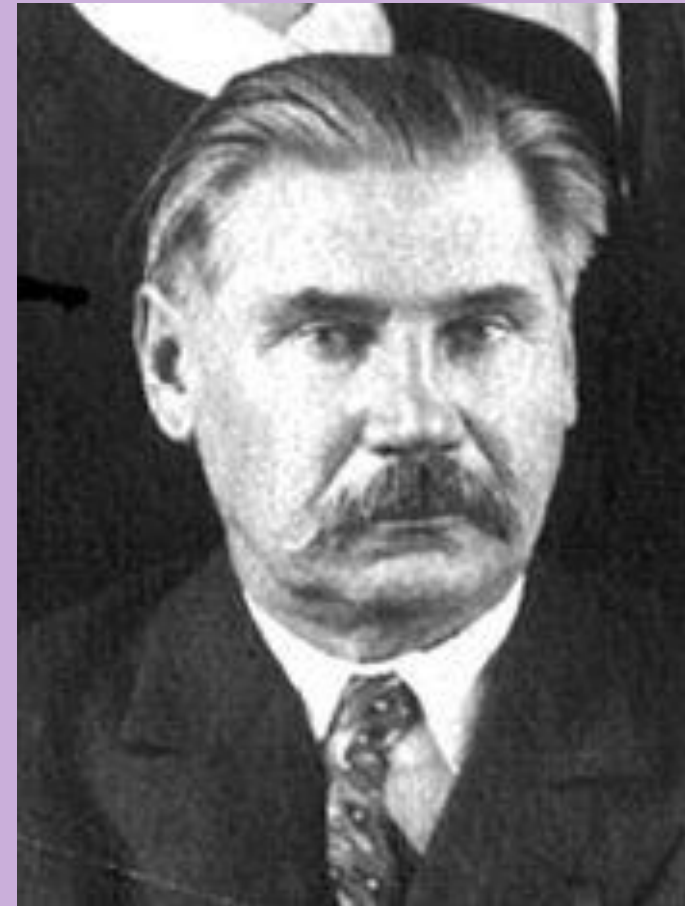

☉ Законодавче регулювання порядку залучення лікарів як обізнаних людей до вирішення питань, які є важливими для слідства, бере свій відлік від Кримінального кодексу Карла V (німецького імператора) - 1532 р., відомого під назвою Lex Carolina. В ньому чітко регламентувалися випадки, коли судді мали залучати до досліджень лікарів. Перш за все, це був огляд мертвих тіл при вбивствах, дітовбивствах, підозрі на отруєння, у справах про лікарські помилки, при заподіянні тілесних ушкоджень та застосуванні тортур до поранених і хворих. І це - не лише перелік випадків, коли суддя запрошує лікаря, а й детальні вказівки щодо самих дій лікаря.

Етапи розвитку судової медицини

☉ М. І. Райський (1953) виділяє три етапи становлення судової медицини в Європі:

- Перший етап - це поодинокі, а в XI-XIII ст. частіші залучення лікарів судовими владами до вирішення питань, які потребували медичних знань.
- Другим і важливим етапом була фіксація у Кодексі «Кароліна» (XVI ст.) положення щодо обов'язкової участі лікарів, за необхідності, у процесі судочинства.
- Третій етап - це подальше набуття знань і досвіду вироблення практичних навичок із узагальненням та систематизацією їх в окрему дисципліну – судову медицину.

Етапи розвитку судової медицини

☉ Якщо сягнемо глибин вітчизняної історії, дізнаємось: перші згадки про використання судово-медичних знань для потреб судочинства з'явилися у правових документах ще за часів князя Олега. При укладенні договорів русів з греками (911 р. та 945 р., за князювання Ігоря) передбачалась відповідальність за нанесення побоїв та ран.

☉ У зв'язку з входженням України до складу Московської держави подальший розвиток судової медицини відбувався одночасно з аналогічним процесом у Росії, де, за даними архівних матеріалів, давно проводились окремі обстеження судово-медичного характеру. У царських статутах і грамотах (XVI ст.) уже регламентувалися випадки, коли необхідно було залучати лікарів, які надавали суду свої медичні висновки. І хоч це були поодинокі епізоди, але з роками досвід медиків у цій галузі зростав.

Етапи розвитку судової медицини

☉ Дослідження трупів було узаконено у 1714 р. 154-м артикулом Військового статуту Петра I. Можна стверджувати, що саме за часів Петра I і була створена судово-медична служба Росії, спочатку у Санкт-Петербурзі, Москва а згодом - у 30-ті роки XVIII ст.- і в інших губернських містах виникли лікарські управи, а в Положенні про них окремими пунктами викладено «Генеральні правила, лікарсько-судної науки стосовні» (1798).

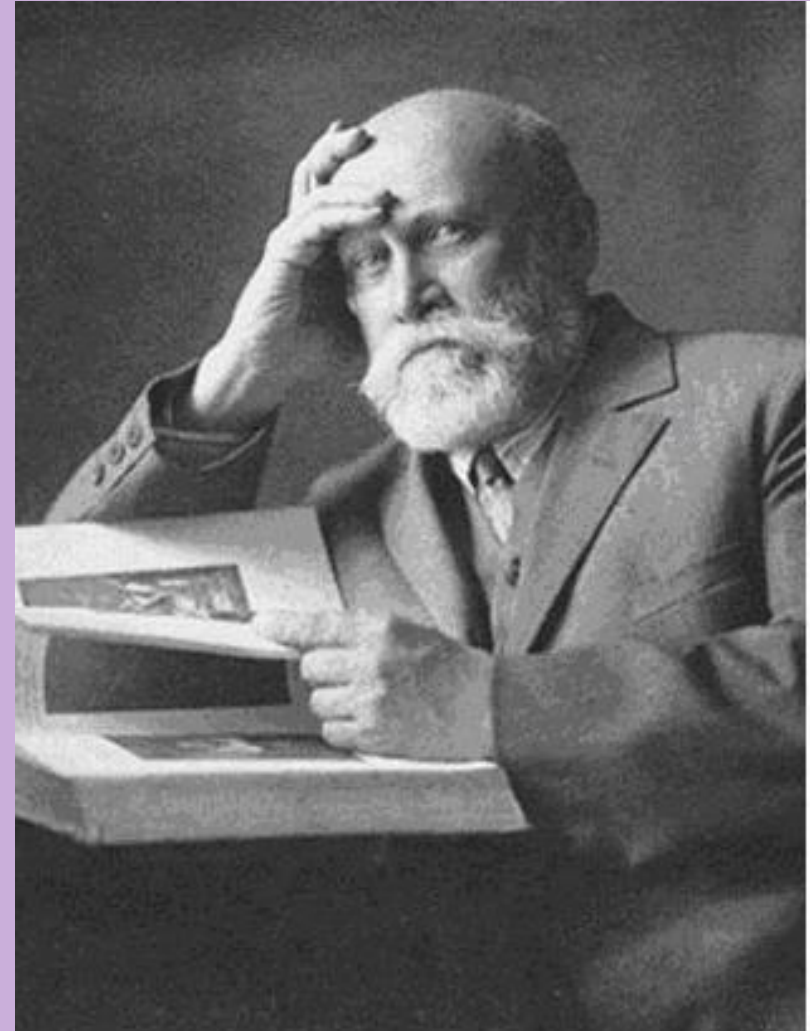

☉ Статут судової медицини прийнято у 1828 р. Треба зазначити, що судова медицина в Україні у той час була складовою частиною судової медицини Російської імперії. Великий внесок у розвиток цієї науки зробили вчені київської та харківської наукових шкіл.

Розвиток судової медицини в Україні

☉ На Першому Всеукраїнському судово-медичному з'їзді, який відбувався у Харкові (14-17 травня 1925 р.), Головний судово-медичний інспектор проф. М. С. Бокаріус у своєму виступі зазначив, що Циркуляр НКОЗ наказує у разі судово-медичного дослідження група неодмінно проводити розтин, не обмежуючись зовнішнім оглядом. Великою подією не лише для України стало створення у 1923 р. під безпосереднім керівництвом проф. М. С. Бокаріуса Харківського інституту науково-судової експертизи, який нині названий його ім'ям.

☉ Велике значення для судових медиків та слідчих не лише України, а й усього колишнього Союзу РСР мав вихід у світ книги М.С. Бокаріуса «Первоначальный наружный осмотр трупа при милицейском и розыском дознаний» (1925).

Розвиток судової медицини в Україні

🌀 Нині в системі Міністерства оборони України діє центр судових експертиз, співробітники якого виконують судово-медичні дослідження. На теренах України у довоєнні та повоєнні роки відкрито багато медичних вузів і кілька інститутів удосконалення лікарів. Розпад Радянського Союзу та проголошення у 1991 р. Незалежності України зумовили істотні зміни у структурі судово-медичної служби. Вищою судово-медичною інстанцією в Україні є Головне бюро судово-медичної експертизи МОЗ України.

🌀 Свою роботу судові медики України регламентують «Основами законодавства України про охорону здоров'я» (1992), Законом України «Про судову експертизу» (1994) із змінами до Закону від 9 вересня 2004 р., а також римінальним, Кримінально-процесуальним та Цивільним кодексами з відповідними доповненнями. Очолює судово-медичну службу України доц. В. Г. Бурчинський.

Розвиток судової медицини в Україні

☉ В Україні система предмета судової медицини включає такі розділи:

1. Процесуальні та організаційні положення судово-медичної експертизи - зміст та тлумачення законів і відомчих розпоряджень, права й обов'язки, межа компетентності та відповідальності судово-медичної служби, її установи, зв'язок з органами охорони здоров'я.

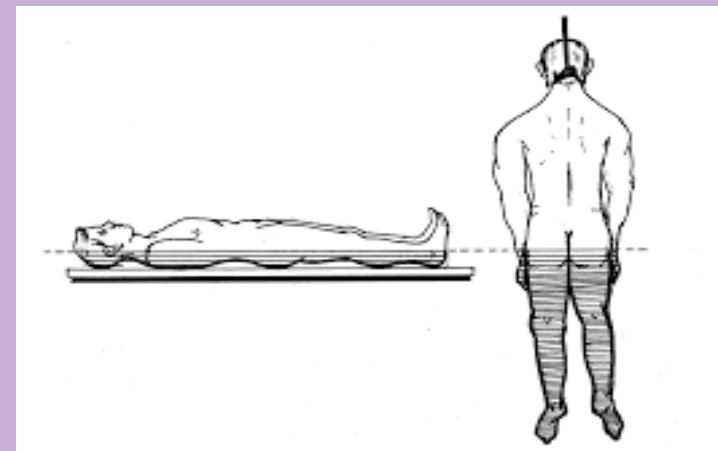
2. Розлад здоров'я та смерть людини внаслідок дії різноманітних факторів зовнішнього середовища. Етіологія, патогенез та діагностика травм, заподіяних фізичними, хімічними, біологічними та психоемоційними чинниками.

Розвиток судової медицини в Україні

3. Судово-медична експертиза:

- а) живих осіб - приводи, порядок, особливості проведення несмертельних травм, статевих злочинів, визначення віку, статевих станів, стану здоров'я тощо;
- б) трупа - вчення про смерть, трупні явища, судово-медичне дослідження трупів у випадках насильної та раптової смерті і трупів новонароджених;
- в) речових доказів біологічного походження (кров, волосся, піт, сперма, слина тощо);
- г) матеріалів та документів, що стосуються справ, пов'язаних з нанесенням шкоди здоров'ю людини.

Розвиток судової медицини в Україні

☉ Концепція судової медицини в Україні на порозі III тисячоліття може бути викладена так:

1. Негайне і глибоке вивчення судово-медичних аспектів екології в Україні, розробка судово-медичних методик на випадки великихкатастроф (уроки Чорнобиля).

2. Більш активна допомога органам правопорядку в боротьбі з організованою злочинністю, наркобізнесом, викраденням людей.

3. Вирішення правових питань медицини в Україні (особливо трансплантології) з використанням світового досвіду.

4. Конструювання, виготовлення та використання діагностичних приладів, інструментів, складання методик і програм, доступних міжрайонним судово-медичним експертам.

5. Комп'ютеризація експертної роботи та наукових пошуків, забезпечення комп'ютерною технікою кафедр і курсів судової медицини. Широкий вихід на Інтернет.

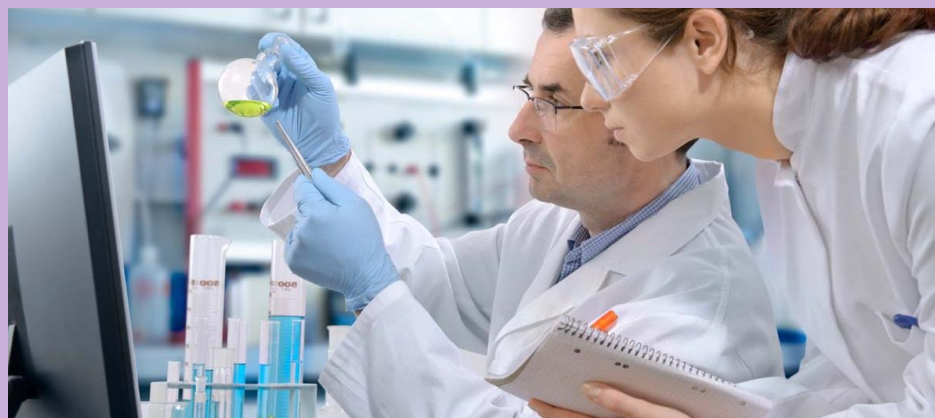
6. Всебічна підтримка Асоціації судових медиків України. Спілкування з асоціаціями судових медиків різних країн і регіонів.

Розвиток судової медицини в Україні

7. Соціальний захист тих, хто творить судову медицину III тисячоліття,- викладачів судової медицини в усіх вузах України.

8. Поліпшення процесу викладання судової медицини у медичних та юридичних вузах.

9. Надання можливості спеціалізуватися за кордоном та, у свою чергу, інформувати зарубіжних фахівців про наші досягнення.

Поняття військової медицини

☉ Військова медицина – теорія та практика охорони здоров'я особового складу збройних сил (ЗС) у мирний та воєнний час. До її складу входять військово-медична наука, що розробляє теорію та конкретні методи медичного забезпечення ЗС відповідно до різноманітних умов їхньої діяльності в мирний та воєнний час. Військова медицина об'єднує низку цілком сформованих з теоретичних, методичних та практичних поглядів військово-медичних наук, зокрема військову хірургію, військову токсикологію, військово-медичну географію, військову епідеміологію, військову фармацію та ін.

Поняття військової медицини

☉ Об'єктом дослідження військової медицини є особливості життєдіяльності особового складу ЗС, характеру праці військовослужбовців та військової патології за умов мирного та воєнного часу з метою пошуку ефективних шляхів, способів та засобів підтримки або відновлення здоров'я особового складу ЗС і забезпечення високого рівня його боєздатності.

☉ Методи, засоби та організаційні форми медичного забезпечення ЗС зумовлені сучасним рівнем розвитку медицини, техніки і військової справи та умовами діяльності медичної служби.

Виникнення військової медицини

☉ Однією з важливих складових військової медицини є історія військової медицини. Опираючись на загальні закони історичної науки та ґрунтуючись на закономірностях історичного розвитку медицини і військової справи, історія військової медицини вивчає шляхи і рушійні сили розвитку військової медицини на всіх етапах: від початку її виникнення як самостійної галузі медицини та історії війн – до сучасного стану. Отже, за своєю сутністю історію військової медицини можна розглядати як окремий, особливий розділ медицини і військової історії.

Виникнення військової медицини

☉ Як би давно не відбувалися ті чи інші події, їх корисно знати. Без глибокого розуміння минулого важко досягнути стан військової медицини сьогодні, а ще важче побачити її завтрашній день. Вивчаючи події минулого, історія військової медицини сприяє розкриттю та глибшому розумінню закономірностей розвитку системи медичного забезпечення військ. Концентруючи в собі багатий досвід, вона вчить не повторювати помилок минулого, дає можливість обирати найефективніші форми і способи медичного забезпечення військ, допомагає відшукувати шляхи успішного подолання труднощів у складних умовах ведення війни.

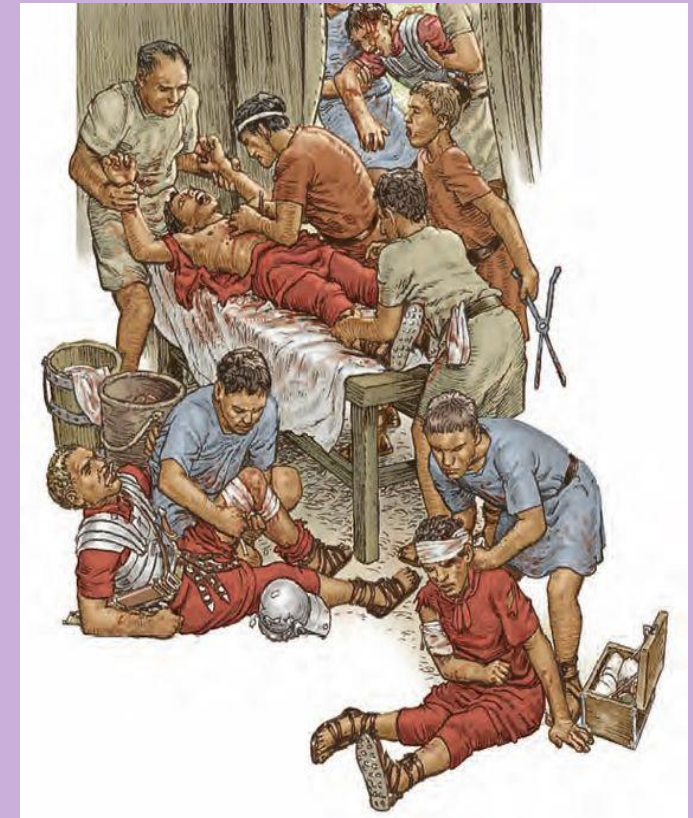

☉ Історія військової медицини як окрема військово-медична наука і як предмет викладання в системі військово-медичної освіти не в змозі охопити величезний масив подій і фактів минулого. Предмет її наукових досліджень і викладання складають переважно загальні питання історичного розвитку військової медицини і, зокрема, питання організації медичного забезпечення військ, які дозволяють виявити характерні закономірності та основні проблеми цього розвитку, що з особливою чіткістю виявляється в періоди війн.

Розвиток військової медицини

☉ Виникнення військової медицини відноситься до періоду створення постійних армій, які були надійним інструментом централізованих держав у їх боротьбі із зовнішніми ворогами, а також слугували утриманню в покорі завойованих народів.

☉ Початкові елементи військової медицини виявляються в глибокій давнині. Так, в арміях стародавніх Єгипту, Індії, Греції та Риму вже існувала організація надання медичної допомоги пораненим і хворим воїнам. У стародавній Індії, наприклад, привілейовані касти воїнів обслуговувалися військовими медиками, які спеціально утримувались у військах і, за свідченням історичних джерел, були досить майстерними у своєму ремеслі. Саме в індійській армії вже було організовано винесення поранених з поля бою. З цією метою недалеко від поля битви розгорталися спеціальні шатра – прототипи майбутніх перев'язочних пунктів, в яких і надавалась необхідна медична допомога.

Розвиток військової медицини

☉ Історики свідчать, що в армії Олександра Македонського (IV ст. до н.е.) існувала військово-медична організація, що спрямовувала свої зусилля не тільки на лікування хворих і поранених воїнів, але й займалась запобіганням виникненням та поширенням хвороб у військах.

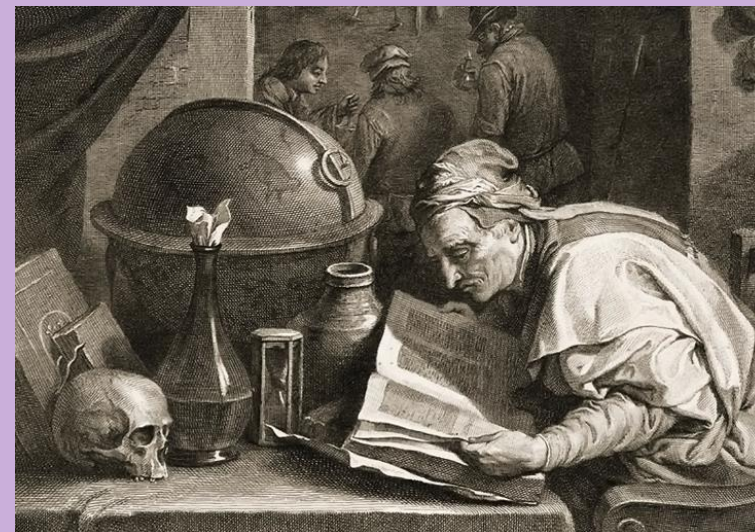

☉ Високого розвитку досягла військова медицина в Римській імперії. Про те, яке важливе місце посідала організація надання медичної допомоги римським воїнам, яке значення надавалося їй в державі, переконливо свідчить той факт, що військові лікарі в давньому Римі належали до почесного стану римських вершників. У війську Римської імперії під час III Пунічної війни (149–146 рр. до н.е.) існувала передова на той час військово-медична організація – військові лікарі “медікуси” (зцілювачі) були в кожній когорті і легіоні, в гарнізонах і на флоті.

Розвиток військової медицини

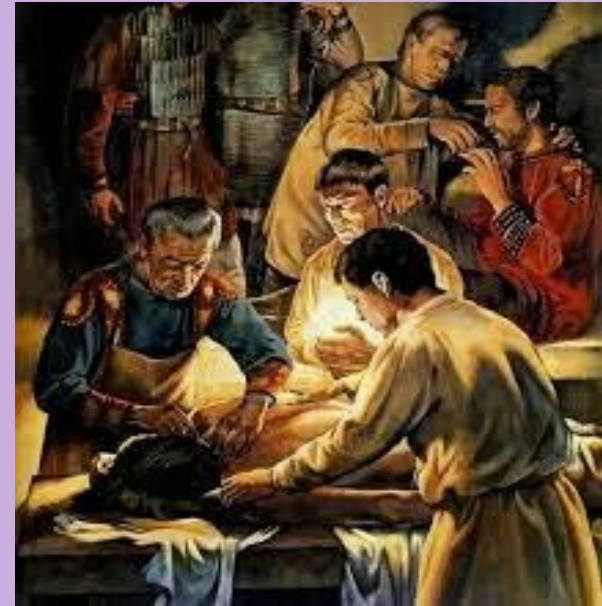
☉ До заслуг військових лікарів періоду розквіту Римської імперії необхідно віднести і їх винахід – створення індивідуального перев'язувального пакету, який, зазнавши багатьох модифікацій, використовується й нині. Після розпаду Римської імперії – в епоху середньовіччя – розвиток військової медицини знаходився на досить низькому рівні. Так, лікарі, які супроводжували у походах хрестоносців, були некомпетентними в галузі тропічних захворювань й не мали досвіду їх лікування, тому складали додаткові спеціальні іспити, перш ніж займатися медичною практикою в Єрусалимі.

☉ Чума в Європі та Столітня війна між Францією й Англією у XIV ст. призвели до ще більшої стагнації в галузі медицини: замість істинно наукових медичних знань процвітали алхімія та чорна магія.

Розвиток військової медицини

☉ Становище змінилося на рубежі виникнення буржуазних відносин і створення основних держав у Європі. Централізованій державі потрібна була сильна постійна армія, яка могла бути надійним інструментом внутрішньої і зовнішньої політики. Нею стала професійна наймана армія. Керівники держав стали створювати військово-медичну організацію, покликану забезпечувати армію медичною допомогою в мирний, воєнний час.

☉ У XV–XVI ст. у Франції, Іспанії та в арміях інших держав були полкові хірурги, рухомі та стаціонарні госпіталі. Саме в цей час вперше були видані спеціальні документи щодо порядку надання медичної допомоги пораненим (наприклад, Регламент 1591 р., Франція). Все це сприяло розвитку наукових поглядів у галузі військової медицини.

Розвиток військової медицини

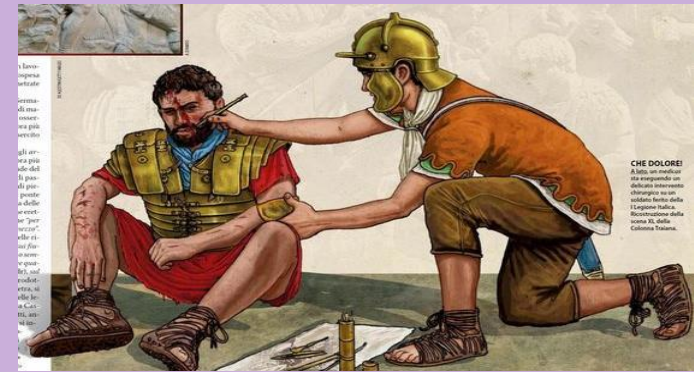
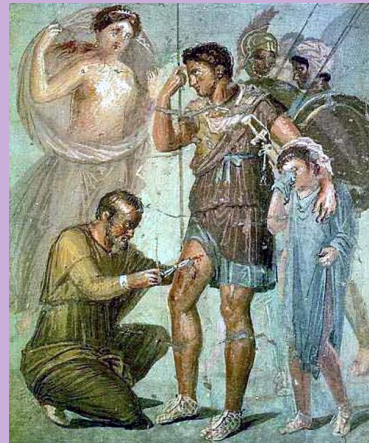
☉ Потужним стимулом прискореного розвитку військової медицини стали війни останнього періоду Нового часу, що набували все більш кровопролитного характеру. Участь в них масових армій, застосування ефективних засобів ураження живої сили і техніки: автоматичної вогнепальної зброї, артилерії, згодом танків, літаків, отруйних речовин, – призвело до виникнення величезних втрат пораненими. Постала проблема поповнення діючої армії особовим складом. Раніше з нею не зустрічалися воюючі держави, тепер вона набувала все більшої гостроти.

☉ Значно зріс авторитет військового лікаря у ХІХ ст. Ось як цінував головного хірурга своєї армії Наполеон. Звертаючись до Ж.Д.Ларрея, французький імператор одного разу сказав: “Мій генерале, Вашу шпагу, хоча вона й не блищить, оголена на полі бою, я вважаю ціннішою, аніж шпаги інших моїх генералів, тому, що їх блискучі шпаги мають одного супротивника – військо ворога, Ваша ж боротьба з силами природи та патогенними мікробами – багатогранна. Щоб досягти перемоги, мої генерали потребують здорових та міцних воїнів. Всі вони захищені Вашою шпагою...”

Розвиток військової медицини

☉ Однак, як свідчать історико-медичні дослідження, аж до Кримської війни 1853–1856 рр., військових лікарів в арміях була мала кількість. У війнах ж кінця XIX та впродовж XX ст. військові лікарі беруть у них активну участь, повертаючи до лав велику кількість поранених та хворих воїнів.

☉ Історія становлення та розвитку військової медицини дає можливість обґрунтовано стверджувати, що тільки централізована медична служба здатна здійснювати адекватне медичне забезпечення військ, а професійний статус військового лікаря відтворює ефективність цієї служби.

Розвиток військової медицини в незалежній Україні

☉ Процес створення, становлення і розвитку української військової медицини впродовж 1991–2004 рр. умовно можна розділити на три етапи.

Перший з них (листопад 1991–листопад 1993 рр.) – це етап підготовки і початку практичного становлення української військової медицини в незалежній державі. Медичну службу Збройних Сил незалежної України, керівним органом якої в той час було Військово-медичне управління (ВМУ) штабу Тилу, очолював генерал-майор Г.В.Циганок, перший генерал медичної служби у нашій державі.

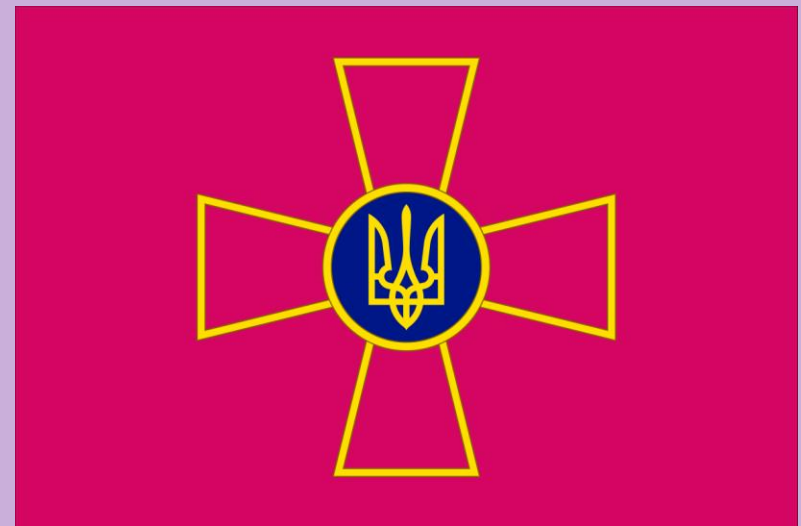

Головними складовими цього важливого в новітній історії військової медицини України етапу були: усвідомлення необхідності створення в збройних силах нової організаційної структури медичної служби; створення і затвердження концепції реформування медичних військових формувань колишнього СРСР, що були дислоковані та території України, та опрацювання шляхів практичної реалізації цієї концепції.

Розвиток військової медицини в незалежній Україні

Другим етапом становлення і розвитку військової медицини в Україні був період з листопада 1993 р. по жовтень 1994 р. Медичну службу ЗС України в цей час очолював полковник, а з 9 червня 1994 р. – генерал-майор медичної служби А.Г.Лурін. Заступником начальника управління був полковник медичної служби Л.М.Павловський.

У цей періоду продовжувався процес утвердження української військової медицини. Головною проблемою, яка вирішувалася у цей час, було перманентне удосконалення організаційної структури військово-медичної служби. З цією метою у травні 1994 р. Військово-медичне управління штабу Тилу ЗС України було реформовано у Центральне військово-медичне управління (ЦВМУ) Тилу ЗС України.

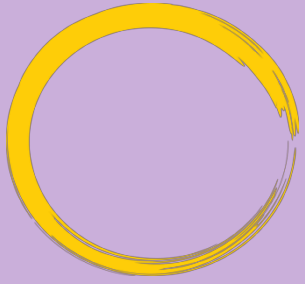

Розвиток військової медицини в незалежній Україні

У жовтні 1994 р. розпочався третій етап становлення і розвитку української військової медицини. Особливістю даного етапу є те, що військова медицина була виведена з прямого підпорядкування органам Тилу ЗС України, в результаті чого медичне забезпечення ЗС України сьогодні – це самостійний вид забезпечення військ.

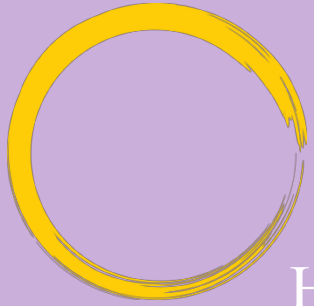
Впродовж цього етапу практично було закінчено реформування медичної служби, яку ЗС України отримали від ЗС колишнього СРСР і завершено її будівництво як медичної служби ЗС України.

Висновки

Найважливіша цінність судової-медицини полягає в тому, щоб з мінімальної кількості біологічного матеріалу отримати дані, які необхідні для його всебічної характеристики. Це є дослідження мікрослідів та мікрооб'єктів біологічного походження, ідентифікація яких за видовою, статевою, регіональною, органною або клітинною належністю може надати суттєву допомогу правосуддю при розслідуванні злочинів проти життя та здоров'я людини. На сьогоднішній день тема розвитку військової медицини є дуже актуальною, особливо на території України. Концепцією розвитку медичної служби ЗС України передбачено створення єдиної військово-медичної служби у складі трьох управлінських вертикалей: лікувально-профілактичної, санітарно-епідемічної, військово-медичного постачання і двох систем – підготовки військово-медичних кадрів та наукової і науково-технічної діяльності.

Висновки

На сьогоднішній день тема розвитку військової медицини є дуже актуальною, особливо на території України. Концепцією розвитку медичної служби ЗС України передбачено створення єдиної військово-медичної служби у складі трьох управлінських вертикалей :лікувально-профілактичної, санітарно-епідемічної, військово-медичного постачання і двох систем – підготовки військово-медичних кадрів та наукової і науково-технічної діяльності.

Літературні джерела

- 1) https://pathology.med.sumdu.edu.ua/files/Судова/Змістовний%20модуль%201/додаткова%20література/Lisovyy_Sudova_1-2.pdf
- 2) http://esu.com.ua/search_articles.php?id=34457
- 3) <https://studfile.net/preview/5585838/page:3/>
- 4) <https://studfile.net/preview/5585838/page:5/>

Дякую за увагу!

